

Спеціальність А 6. Спеціальна освіта (за спеціалізаціями) / С 4. Психологія

Освітня програма Спеціальна педагогіка / Психологія

Освітня кваліфікація Доктор філософії

Шифр дисципліни ВД20

Назва дисципліни Психотерапія в клінічній та реабілітаційній практиці

Навчальний рік 2025-2026

Кількість кредитів ЄКТС (годин) 1 кредит (30 годин)

Статус Вибіркова дисципліна

Короткий опис дисципліни

Дисципліна спрямована на ознайомлення аспірантів: з науковими підходами, концепціями і принципами надання психотерапевтичної допомоги, які значною мірою поглиблюють розуміння природи особистості, її поведінки; з особливостями психотерапії окремих випадків в клінічній та реабілітаційній практиці.

Пререквізити

Викладачі **Вовченко О.А.**

Контакти Тел +380687777313

Email olgawow4enko@gmail.com

Час для консультацій Вівторок 11:00-13:00

Мета курсу

формування у здобувачів знань про психотерапевтичну практику; усвідомлення етичних принципів надання психотерапевтичної допомоги, опанування принципами організації психотерапевтичної інтервенції; формування уявлень про сучасні напрямки психотерапії, а також про основні підходи до психотерапії окремих випадків у клінічній та реабілітаційній практиці.

1. Розкрити актуальні питання основних напрямків психотерапії як професійної діяльності і процесу психологічної допомоги.
2. Ознайомити з сучасними напрямками психотерапевтичного знання (суть психотерапії, генеза неврозу, техніки психотерапії і результат психотерапевтичного впливу).
3. Розкрити особливості психотерапії окремих випадків у клінічній та реабілітаційній практиці з використанням науково верифікованих методів та технік.
4. Навчити здобувачів використовувати психотерапевтичні техніки у роботі з дітьми з ООП та дорослими (освітянами, батьками); розробляти психотерапевтичні програми, оцінювати

	ефективність психологічної допомоги, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
5.	Навчити застосовувати у роботі етичний кодекс психотерапевта, оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
ЗК 1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел.
ЗК 2.	Здатність працювати в міжнародному контексті
ЗК3.	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК4.	Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері психології та/або спеціальної/інклюзивної освіти на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору Із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.
ЗК 6.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК 7.	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
СК1	Здатність виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.
СК2	Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
СК4	Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну) з використанням науково верифікованих методів та технік.
СК5	Здатність оцінювати рівень власної фахової компетентності, саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, підвищувати професійну кваліфікацію, бути професійно мобільним.
СК7	Уміння толерувати невизначеність і доводити унікальність власного наукового пошуку в умовах інформаційного /

цифрового суспільства. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК9.

Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК10.

Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами та батькам, що виховують дітей з особливими освітніми потребами у складних життєвих ситуаціях.

СК11.

Здатність проводити вивчення психічної діяльності людини в нетипових, складних та екстремальних умовах, здійснювати психологічне забезпечення професійної діяльності фахівців.

СК12.

Здатність створювати належний психологічний клімат в групі; виявляти шляхи оптимізації управління освітнім процесом та створювати умови для їх реалізації; формувати психологічну готовність майбутніх фахівців до виконання ними своїх професійних обов'язків.

РН1

Мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології (зокрема і спеціальної психології) / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології.

РН3.

Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формулювати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості (зокрема і в осіб з порушеннями розвитку), груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

РН4.

Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з психології та дотичних міждисциплінарних напрямів із дотриманням норм професійної і академічної етики.

РН5.

Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, статистичні методи аналізу даних, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи, розробляти інноваційні дослідницькі методики у сфері психології, перевіряти їх ефективність.

РН6.

Критично і системно оцінювати результати власної науково-дослідної роботи і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми, визначати перспективи подальших наукових розвідок.

РН07.

Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти

у сфері психології (зокрема і спеціальної психології), які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та прикладні проблеми психології з урахуванням соціальних, економічних, етичних і правових аспектів.

Визначати свої професійні можливості та завдання підвищення професійної кваліфікації й професійної мобільності.

РН11.

Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями, широкою науковою психолого-педагогічною спільнотою, суспільством в цілому українською та іноземною мовами результати досліджень, наукові та прикладні проблеми освіти, психології; оприлюднювати результати власних досліджень у наукових публікаціях в провідних вітчизняних і міжнародних наукових виданнях.

План					
Семестр, тиждень, заняття (дата)	Тема, План заняття	Аудиторні заняття		Самостійна Робота	
		Форма	Год	Завдання	Год
Модуль 1					
Заняття 1	Тема 1. Поняття про психотерапію. Історичні аспекти виникнення психотерапії. Сутність, об'єкт і предмет психотерапії. Цілісний підхід до хвороб. Медична та немедична психотерапія. Види терапевтичної допомоги. Категорії психотерапевтичної практики. Формування запиту клієнта. Етапи психотерапевтичного процесу. Базові принципи та завдання психотерапії. Теоретичні основи психотерапії. Психологічні та психофізіологічні аспекти психотерапії.	Лекція	2	Розглянути класифікації систем, напрямків та методів психотерапії. Вчення про сон та гіпноз. Порушення сну. Психічні функції у гіпнозі (пам'ять, увага, емоції, воля). Поняття тваринного магнетизму. Сугестивні техніки терапії. Основні напрями психотерапії в сучасному суспільстві.	2
Заняття 2	Тема 2. Етичний кодекс психотерапевта. Етичний кодекс психотерапевта у різних психотерапевтичних школах. Груповий психотерапевт: особистість, кваліфікація, навички. Критерії продуктивної роботи психотерапевтичної групи.	Лекція	2	-	
Заняття 3	Тема 3. Психодинамічний напрямок психотерапії.			Розглянути основні концепції. Психодинамічна концепція З.Фрейда. Положення та психотехніки. Психодинамічна теорія К. Юнга. Психотерапевтичний процес, структура особистості, періоди життєвого циклу за К. Юнгом. Основні положення адлеріанського вчення. Особливості психотерапевтичного процесу. Поняття гуманістичного психоаналізу Е.Фрома. Концепція К.Хорні. Мета характерологічного аналізу. Психотерапія міжособистісних стосунків Г.Селлівана. Теорія транзактного аналізу Е.Берна. Мета психотерапевтичного процесу.	2
Заняття 4	Тема 4. Екзистенційно-гуманістична психотерапія.			Розглянути гуманістичну психотерапію К.Роджерса. Теорія та практика психотерапевтичної роботи К.Роджерса. Загальна характеристика напрямку. Генезис неврозу. Техніки та механізми психотерапії. Сучасний стан розвитку клієнт-центрованої терапії. Техніки екзистенційної психотерапії. Екзистенціальний аналіз Л.Бінсвангера. Екзистенціальний аналіз (логотерапія) В.Франкла. Екзистенціальний аналіз А.Ленгле.	2

			Екзистенціальне консультування Д.Бюдженіаля, І. Ялома, Р. Мея.	
Заняття 5	Тема 5. Когнітивно-поведінкова психотерапія.	Е	Здійснити загальну характеристику поведінкового напрямку в психотерапії. Основні поняття поведінкової психотерапії. Класичний біхевіоризм. Рационально-емотивна терапія А.Елліса. Когнітивна психотерапія А.Бека. Психологічна допомога при емоційних розладах.	2
Заняття 6	Тема 6. Тілесноорієнтована психотерапія. Загальна характеристика напрямку. Мета, межі, результат. Метод і техніки роботи. Ідеї В.Райха – джерело тілесно-орієнтованої терапії. Підхід А. Лоуена до вирішення психологічних конфліктів. Танатотерапія. Крикотерапія. Сміхотерапія. Музикотерапія.	Практичне		2
Заняття 7	Тема 7. Арт-терапія. Загальна характеристика підходу. Зображувальна терапія. Психологічні механізми терапевтичного впливу образотворчої діяльності. Методи індивідуального і групового малювання (парне малювання, розмовне малювання, доповнювальне малювання тощо). Проективний малюнок у психотерапії. Основні етапи терапевтичного процесу з використанням методу проективного малювання. Загальна схема аналізу малюнка. Музикотерапія. Психологічний механізм терапевтичного впливу музики. Застосування музики як допоміжного засобу. Перелік музичних творів, які можуть бути використані з терапевтичною метою. Бібліотерапія. Складання історій. Казкотерапія. Лялькотерапія. Мандалотерапія. Піскова терапія. Фототерапія. Маскотерапія.	Практичне		2
Заняття 8	Тема 8. Позитивна психотерапія. Суть позитивної психотерапії. Генеза неврозу. Модель PERMA. Техніки позитивної терапії. Результат психотерапевтичного впливу	Практичне		2
Модуль 2				
Заняття 9	Тема 1. Психотерапія психосоматичних розладів. Етіологічні аспекти психосоматичних захворювань. Метафоричний зміст психосоматичних захворювань. Притчі, метафори і історії в психотерапії психосоматичних захворювань. Емоційні фактори при хворобах органів дихання та серцево-судинної системи. Психосоматика	Практичне		2

	харчової поведінки та шлунково-кишкових захворювань. Психосоматичні фактори при шкірних захворюваннях та хворобах ендокринної системи та опорно-рухового апарату. Психосоматика гінекологічних захворювань та функціональних сексуальних розладів. Психосоматичні аспекти онкологічних та інфекційних захворювань. Психосоматичний головний біль		
Заняття 10	Тема 2. Психотерапія у роботі з психічною травмою. Етапи психодраматичної терапії травми. Психодраматерапія травми і ПТСР. Підходи до терапії ПТСР. Психологічний дебрифінг. КПТ. Терапія дітей і підлітків. Десенсибілізація і переробка за допомогою ріхів очей. Групова психотерапія. Психодинамічна психотерапія. Психосоціальна реабілітація. Арт-терапія. Допомога ветеранам і їх близьким. Взаємодія з ветеранами, які пережили полон. Суїцидальна поведінка. Сім'я і наслідки війни. Діти і стрес.	Практичне 2	2
Заняття 11	Тема 3. Психотерапія та психіатрія: антагоністи чи колеги. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки. Психотерапія розладів особистості і структурних розладів. Психотерапія тривожних розладів. Психотерапія obsесивно-компульсивних розладів. Психотерапія депресії. Психотерапія психозів. Психотерапія патологічної девіантної поведінки.	Практичне 2	
Заняття 12	Тема 4. Психотерапія залежностей. Підходи і моделі в психотерапії залежностей. Зміна рокової поведінки. Дванадцятикроковий підхід в психотерапії залежностей. Особливості психодрама психотерапії пацієнтів із залежностями. Діагностика та специфічні симптоми залежності. Психодинаміка розвитку залежності. Визначення індивідуальної точки неповернення та капітуляція. Трансmodalні терапевтичні взаємини. Групова терапія. Профілактика рецидивів. Залежності, не пов'язані з прийомом субстанцій. Співзалежність та вторинна травматизація близьких. Групова психотерапія залежностей.	Практичне 2	
Заняття 13	Тема 5. Психотерапія сексуальних розладів і сімейних конфліктів. Методологічні аспекти психотерапії сексуальних розладів. Рациональна психотерапія. Гіпно-сугестивна	Практичне 2	

психотерапія. Аутогенне тренування.
Поведінкова терапія. Групова
психотерапія. Сімейна терапія.
Психотерапія синдрому тривожного
очікування сексуальної невдачі. Робота з
сімейною історією. Типові
психотерапевтичні запити. Психодрама в
психотерапії сімейної історії.

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Модуль 1. Тема 1. Поняття про психотерапію. Історичні аспекти виникнення психотерапії.	2
2	Модуль 1. Тема 2. Етичний кодекс психотерапевта.	2

Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Модуль 1. Тема 6. Тілесноорієнтована психотерапія.	2
2	Модуль 1. Тема 7. Арт-терапія.	2
3	Модуль 1. Тема 8. Позитивна психотерапія	2
4	Модуль 2. Тема 1. Психотерапія психосоматичних розладів	2
5	Модуль 2. Тема 2. Психотерапія у роботі з психічною травмою	2
6	Модуль 2. Тема 3. Психотерапія та психіатрія: антагоністи чи колеги	2
7	Модуль 3. Тема 4. Психотерапія залежностей	2
8	Модуль 4. Тема 5. Психотерапія сексуальних розладів і сімейних конфліктів	2

Індивідуальні завдання та підсумковий контроль	
Завдання	Особливості виконання та вимоги
– Підготувати переклад чи реферування іншомовної статті на 3-4 сторінки, у формі невеликих тез, доповіді. іншомовної статті з психотерапії окремого випадку в клінічній та реабілітаційній практиці.	Написати переклад чи зробити реферування іншомовної статті на 3-4 сторінки, у формі невеликих тез, доповіді.
– Написання реферату або підготовка презентаційного матеріалу (теми наведено нижче, можна запропонувати власну тему)	Написати реферат на 7-10 сторінок. Тематику обрати із запропонованих нижче на власний розсуд.
Підсумковий контроль (опитування-бесіда)	

Оцінювання навчальних досягнень	
Вид роботи	%
Відвідування аудиторних занять	20
Відповіді на запитання під час аудиторних занять	30
Індивідуальне завдання 1	10
Індивідуальне завдання 2	10
Підсумковий контроль (опитування-бесіда)	30
Всього	100

Шкали оцінювання			
Бальна	ECTS	Національна	Заліків
90-100	A	Відмінно	Зараховано
80-89	B	Добре	
70-79	C		
66-69	D	Задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	Незадовільно - з можливістю повторного виконання завдань	Не зараховано - з можливістю повторного виконання завдань
0-34	F	Незадовільно - з повторним вивченням дисципліни	Не зараховано - з повторним вивченням дисципліни

Теми для реферату, презентаційного матеріалу

1. Сучасний стан розвитку клієнт-центрованої терапії.
2. Психологічна допомога при емоційних розладах.
3. Метафоричний зміст психосоматичних захворювань.
4. Емоційні фактори при хворобах органів дихання та серцево-судинної системи.
5. Психосоматика харчової поведінки та шлунково-кишкових захворювань.
6. Психосоматичні фактори при шкірних захворюваннях та хворобах ендокринної системи та опорно-рухового апарату.
7. Психосоматичний головний біль
8. Психотерапія у роботі з психічною травмою
9. Технології відновлення соціально-психологічних ресурсів життєздатності особистості, що переживає наслідки травматичних подій.
10. Технології відновлення самоефективності особистості, яка переживає втрату.
11. Психотерапія obsесивно-компульсивних розладів.
12. Психотерапія депресії.
13. Психотерапія психозів.
14. Психотерапія патологічної девіантної поведінки.
15. Психотерапія залежностей.
16. Психотерапія залежності, не пов'язаної з прийомом субстанцій.
17. Співзалежність та вторинна травматизація близьких.
18. Терапія реальністю. Емоційно-стресова методика.
19. Показники ефективності психотерапії.
20. Освітні рівні психотерапевтичної кваліфікації.

Питання для підсумкового контролю (опитування-бесіди)

1. Сутність, об'єкт і предмет психотерапії. Види терапевтичної допомоги. Категорії психотерапевтичної практики.
2. Проблемна та особистісна спрямованість терапевтичної допомоги. Формування запиту клієнта. Етапи психотерапевтичного процесу.
3. Базові принципи та завдання психотерапії.
4. Психологічні та психофізіологічні аспекти психотерапії.

5. Варіанти класифікації систем, напрямків та методів психотерапії.
6. Сугестивні техніки терапії.
7. Основні напрями психотерапії в сучасному суспільстві.
8. Психіка і соматичні розлади.
9. Психологічні основи фізичних розладів.
10. Теоретичні основи групової психотерапії.
11. Психологічні особливості та механізми психотерапевтичних груп.
12. Класифікація та основні види психотерапевтичних груп.
13. Основні етапи роботи психотерапевтичної групи.
14. Передумови ефективного ведення й участі в психотерапевтичній групі.
15. Етичний кодекс психотерапевта у різних психотерапевтичних школах.
16. Груповий психотерапевт: особистість, кваліфікація, навички.
17. Психодинамічна концепція З.Фрейда.
18. Психодинамічна теорія К. Юнга. Психотерапевтичний процес, структура особистості, періоди життєвого циклу за К. Юнгом.
19. Основні положення адлеріанського вчення. Особливості психотерапевтичного процесу.
20. Поняття гуманістичного психоаналізу Е. Фрома.
21. Концепція К. Хорні. Мета характерологічного аналізу.
22. Психотерапія міжособистісних стосунків Г. Селлівана.
23. Теорія транзактного аналізу Е. Берна. Значення рольових стосунків. Мета психотерапевтичного процесу.
24. Теорія та практика психотерапевтичної роботи К. Роджерса. Техніки та механізми психотерапії.
25. Сучасний стан розвитку клієнт-центрованої терапії. А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, Ш. Бюлер, С. Джуард та ін.
26. Концептуальні основи екзистенціальної психотерапії. Генезис неврозу. Техніки екзистенційної психотерапії.
27. Екзистенціальний аналіз Л. Бінсвангера.
28. Екзистенціальний аналіз (логотерапія) В. Франкла.
29. Екзистенціальний аналіз А. Ленгле.
30. Екзистенціальне консультування Д. Бюдженталя, І. Ялома, Р. Мея.
31. Загальна характеристика поведінкового напрямку в психотерапії. Основні поняття поведінкової психотерапії. Класичний біхевіоризм.
32. Психотерапевтичний процес у межах теорії соціального научіння.
33. Раціонально-емотивна терапія А. Елліса. Психотехніки в РЕТ.
34. Когнітивна психотерапія А. Бека.
35. Психологічна допомога при емоційних розладах.
36. Тілесноорієнтована терапія. Загальна характеристика напрямку. Мова тіла у традиційній обстановці. Метод і техніки.
37. Підхід А. Лоуена до вирішення психологічних конфліктів.
38. Танатотерапія. Крикотерапія. Сміхотерапія. Музикотерапія.
39. Арт-терапія в клінічній і реабілітаційній практиці
40. Зображувальна терапія. Психологічні механізми корекційного впливу образотворчої діяльності.
41. Використання проєктивного малюнку.
42. Методи індивідуального і групового малювання.
43. Бібліотерапія. Складання історій. Казкотерапія. Використання казки з корекційною метою (складання, розігрування).

44. Лялькотерапія. Мандалотерапія. Піскова терапія. Фототерапія. Маскотерапія.
45. Психодрама. Основні компоненти психодрами: рольова гра, спонтанність, «тіле», катарсис, інсайт.
46. Дійові особи психодрами: психолог (режисер, аналітик), протагоніст, «допоміжне Я».
47. Види психодрами: центрована на протагоністі, центрована на темі.
48. Фази психодрами.
49. Техніки психодрами.
50. Позитивна психотерапія. Суть позитивної психотерапії. Генеза неврозу.
51. Модель PERMA. Техніки позитивної терапії. Результат психотерапевтичного впливу.
52. Психотерапія при соматичних захворюваннях. Принципи побудови системи психотерапії соматичних хворих.
53. Деякі особливості особистості соматичних хворих.
54. Окремі питання психотерапії при соматичних захворюваннях: гіпертонія, астма, онкологія.
55. Загальні питання психотерапії психосоматичних хворих. Етіологічні аспекти психосоматичних захворювань.
56. Метафоричний зміст психосоматичних захворювань. Притчі, метафори і історії в психотерапії психосоматичних захворювань.
57. Емоційні фактори при хворобах органів дихання та серцево-судинної системи.
58. Психосоматика харчової поведінки та шлунково-кишкових захворювань.
59. Психосоматичні фактори при шкірних захворюваннях та хворобах ендокринної системи та опорно-рухового апарату.
60. Психосоматика гінекологічних захворювань та функціональних сексуальних розладів.
61. Психосоматичні аспекти онкологічних та інфекційних захворювань.
62. Психосоматичний головний біль
63. Психотерапія у роботі з психічною травмою. Особливості реагування на травматичну стресову подію.
64. Відновлення особистості після травматизації: технологічний підхід.
65. Технології відновлення соціально-психологічних ресурсів життєздатності особистості, що переживає наслідки травматичних подій.
66. Технології відновлення самоефективності особистості, яка переживає втрату.
67. Травма та ПТСР. Симптоми, тригери ПТСР. Кола травми.
68. Розщеплення як центральна ознака ПТСР. Етапи психодраматичної терапії травми. Психодраматерапія травми і ПТСР.
69. Підходи до терапії ПТСР. Психологічний дебрифінг. КПП. Терапія дітей і підлітків.
70. Десенсибілізація і переробка за допомогою рухів очей.
71. Допомога ветеранам і їх близьким. Взаємодія з ветеранами, які пережили полон.
72. Діти і війна.
73. Психотерапія в психіатрії. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки.
74. Психотерапія розладів особистості і структурних розладів.
75. Психотерапія тривожних розладів.
76. Психотерапія obsесивно-компульсивних розладів.
77. Психотерапія депресії.
78. Психотерапія психозів.

79. Психотерапія патологічної девіантної поведнки.
80. Психотерапія залежностей. Підходи і моделі в психотерапії залежностей.
81. Дванадцятикроковий підхід в психотерапії залежностей.
82. Групова психотерапія залежностей.
83. Психотерапія сексуальних розладів і сімейних конфліктів. Методологічні аспекти психотерапії сексуальних розладів.
84. Психотерапія синдрому тривожного очікування сексуальної невдачі.
85. Робота з сімейною історією. Типові психотерапевтичні запити.

Додаткові бали	
Вид роботи та вимоги	Бал за стобальною шкалою
1. Написати есе-роздум на тему щодо практичних аспектів сучасних психотерапевтів, клінічної чи/та реабілітаційної практики.	10
2. Знайти сучасні цікаві експерименти в психологічній практиці, новітні методи терапії та представити їх на аудиторних заняттях (презентаційний спосіб) із обов'язковим посиланням на джерело, де було зафіксовано той чи інший випадок, експеримент тощо.	10

Основна (обов'язкова) література	
1. Вестбрук Д., Кеннерлі Г., Кірк Дж. Вступ у когнітивно-поведінкову терапію. Львів: Свічадо, 2014. 410 с. 2. Вознесенська О.Л., Сидоркіна М.Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми. Київ: Золоті ворота, 2015. 148 с. 3. Глива Є. Вступ до психотерапії. Острозька академія: Кондор, 2004. 4. Михайлов Б., Сердюк А., Федосєєв В. Психотерапія в загальносоматичній медицині: клінічне керівництво. Харків: Прапор, 2002. 128 с. 5. Меннінг Дж., Ріджуей Н. Практика когнітивно-поведінкової терапії. Робочі листи та роздаткові матеріали для практикуючих фахівців КПП та їх клієнтів. Львів: Науковий світ, 2022. 174 с 6. Мушкевич М., Чагарна С. Основи психотерапії: навчальний посібник, Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 420 с 7. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для широкого кола фахівців. Київ, 2023. 164 с. 8. Пріц, А. Груповий психоаналіз: Теорія. Техніка. Застосування. Львів: Астролябія, 2006. 312 с. 9. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій: практичний посібник. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. 220 с. 10. Яцина О. Основи психотерапії: практикум. Ужгород: Навчально-методичний посібник, 2021. 80 с. 11. Foa E., Keane T., & Friedman M. (Eds.) Effective treatments for PTSD: Practice guidelines from the International Society for Traumatic Stress Studies. <i>The Guilford Press</i>. 2000. 12. Positive Psychotherapy: Workbook (Series in Positive Psychology). Tayyab Rashid (Author), Martin Seligman. Oxford University Press. 2019. 208 p.	

Додаткова література та інші джерела інформації

1. Вознесенська О. Ресурси арт-терапії на допомогу вимушеним переселенцям. Практичний посібник. Київ: Human Rights Foundation, 2015. 150 с.
2. Калашник І. Використання методів психотерапії особистості у роботі із психологічною травмою. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Психологічні науки»*. 2022. Випуск 1(1). 114 с.
3. Каніщев А. Принципи психотерапії психосоматичних порушень. *Актуальні питання розвитку сучасної психіатрії в дослідженнях молодих вчених: Матеріали конференції молодих психіатрів Харківської медичної академії післядипломної освіти*. 2003. Вип. 12. С. 31–32.
4. Колесніченко Л. Досвід психотерапії психосоматичних розладів. *Лікарська справа*. № 7(1144). 2017. С.151-157
5. Кочарян О., Терещенко Н., Жидко М. Основи психотерапії: навчально-методичний комплекс для студентів зі спеціальності «Психологія». Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. 236 с.
6. Наказ МОЗ України від 15.04.2008 № 199 «Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу».
7. Психотерапія – нова наука про людину. За редакцією Альфреда Пріца. Пер. з нім. Прохасько Ю. Львів: ІНВП «Електрон». 1998. 392 с.
8. Allers Ch., White J., Hornbuckle D. Early recollections: Detecting Depression in the Elderly. *Individual Psychology: The Journal of Adlerian Theory, Research and Practice*. 1990. Vol. 46. № 1.
9. Zimring F. Something about the therapist. *Five therapists and a client*. New York, 1991. P. 59-96.

Електронні ресурси:

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- <http://www.psychiatry.ua/rubrics/psyther.htm> – повнотекстові наукові публікації з медичної психотерапії.
- <http://www.pca.kh.ua/> – офіційний сайт Всеукраїнського інституту клієнтцентованої психотерапії.
- <http://art-therapy.org.ua>
- <http://www.psychiatry.ua/> новини української психіатрії
- <http://psychodrama.kiev.ua/>
- <https://kayaconnect.org/course/view.php?id=4725> Онлайн-курс “Психічне здоров'я та психосоціальне благополуччя підлітків які постраждали від конфлікту
- https://www.ku.de/fileadmin/120301/02Dateien/AB_3.17a_PTBS_Ukrainisch.pdf Як почувуються діти та молодь після поганих подій, які вони пережили? / Уривок з робочого зошиту від Кафедри клінічної та біологічної психології, Католицький університет Айхштетт-Інгольштадт, 2017:

<https://rm.coe.int/posybyk-trauma-informed-youth-works-ukr-digital-yfduii/1680a8ec2f> Посібник з навчального курсу з молодіжної роботи, інформованої про травму,

- https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+RESILIENCE101+2022_T3 Курс для молоді “Життєстійкість молоді в умовах криз” / освітня платформа “Prometheus”:
<http://surl.li/jluaw> Дослідження "Вплив війни на молодь в Україні"
-

Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1. За джерелом інформації:

- словесні (лекція – традиційна, проблемна, лекція-презентація із застосуванням ІКТ; семінари, пояснення, бесіда);
- практичні (опрацювання наукових досліджень, технології case-study, проблемно-пошукові, компетентнісно-орієнтовані);
- наочні (демонстрація, спостереження, ілюстрація).

2. За логікою передачі та сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі (проектні), творчі.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: дидактична дискусія, «мозковий штурм», технології case-study, демонстраційні методи, практико-орієнтоване «занурення» у ситуацію, створення ситуації пізнавальної новизни.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Опорні конспекти лекцій. Силабус. Мультимедійні презентації до курсу. Відео презентації.

Поведінка на курсі

Здобувачі зобов'язані під час вивчення курсу:

- Не пропускати лекційних, практичних та семінарських занять;
- Вчасно виходити на електронний зв'язок через відповідні програми (додатки у електронних девайсах);
- Дотримуватись регламенту, який окреслює на початку курсу викладач (не заважати проводити заняття; поважати особистість викладача та його досвід, бути коректними, інтелігентними, але активним під час занять та виконувати індивідуальні/домашні заняття з дисципліни)

Під час контролю знань здобувачі зобов'язані:

- Готуватися до практичних, семінарських занять;
- Виконувати індивідуальні та творчі завдання;
- Бути підготовленими, відповідно до завдань та вимог курсу;
- Виконувати вимоги викладача щодо підготовки до контролю знань;
- Розраховувати на власні знання та досвід.

Інформація про викладача

Вовченко Ольга Анатоліївна, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, старший дослідник

orcid.org/0000-0002-4399-0118

Профіль вченого у Google Scholar
https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=FJD9_KoAAAAJ

Сторінка автора у Електронній бібліотеці НАПН України:
<https://lib.iitta.gov.ua/view/creators/==0412==043E==0432==0447==0435==043D==043A==043E=3A==041E=2E==0410=2E=3A=3A.html>

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57788162900>
(Scopus ID: 57788162900)

Основні публікації з тематики дисципліни

1. Вовченко О. Програма з корекційно-розвиткової роботи для 5-9 (10) класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів. «Ритміка» для дітей зі зниженим слухом. 2015. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-sered>
1. Вовченко О. Програма з корекційно-розвиткової роботи для 5-9 (10) класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів. «Ритміка» для глухих дітей. 2015. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-sered>
2. Вовченко О. Програма з корекційно-розвиткової роботи для спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями слуху (для дітей зі зниженим слухом) «Ритміка» (1–4 класи). 2015. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-sered>
3. Вовченко О. Програма з корекційно-розвиткової роботи для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями слуху (для глухих дітей). «Ритміка». 2015. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-sered>
4. Вовченко О. Особливості психологічного супроводу дітей молодшого шкільного віку з кохлеарними імплантами. «Проблеми освіти» збірник наукових праць Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», 2015. № 85. С. 17-21. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-5\(7\)-218-229](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-5(7)-218-229)
5. Вовченко О. Особливості психологічного супроводу в рамках комплексного підходу до виховання дітей з кохлеарними імплантами. *Scientific Journal «Virtus»*, 2015. № 3. Р. 44-47. <http://conference-ukraine.com.ua/data/uploads/articles/virtus3-vovchenko.pdf>
6. Вовченко О. Науково-методичне забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з кохлеарними імплантами. *Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności i Fundacji Central European Academy Studies and Certification (CEASC), Polska.- Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doświadczenie*, 2015. Nr 4. С. 108-113.
7. Вовченко О. Психологічний супровід осіб з порушеннями слуху в процесі професійної діяльності. *Scientific Journal «Virtus»*, 2016. № 7. Р. 55-60.
8. Вовченко О. Особливості використання музично-ритмічних занять як засобу корекції психофізичного розвитку дітей з порушеннями слуху. *Особлива дитина: навчання і*

виховання, 2016. № 6. С. 26-33 http://nbuv.gov.ua/UJRN/DLog_2016_2_5

-
9. Вовченко О. Психологічна корекція емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху в ході корекційно-розвиткових занять. *Scientific Journal «Virtus»*, 2016. № 6. Р. 114-117.
-
10. Вовченко О. Програма з корекційно-розвиткової роботи «РИТМІКА» для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з порушеннями слуху. 2018. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-sered>
-
11. Вовченко О. Психологічний супровід осіб з порушеннями інтелектуального розвитку: адаптація до професійної діяльності. *Теорія і практика сучасної психології*, 2019. № 6. Т2. С 148-154
http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2020_15_18.
-
12. Вовченко О. Психолого-педагогічний вплив корекційно-розвиткових занять на формування життєвих компетентностей підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку. *Збірник наукових праць Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника: Психологія*, 2019. Вип. 24. С. 86-94.
<http://hdl.handle.net/123456789/10515>
-
13. Вовченко О. Роль емоційного інтелекту у формуванні емоційної компетентності підлітків з порушеннями розумового розвитку. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*, 2020. № 2 (52). С. 76-89. DOI: [10.33216/2219-2654-2020-52-2-76-89](https://doi.org/10.33216/2219-2654-2020-52-2-76-89)
-
14. Вовченко О. Тілесно-орієнтований підхід до психодіагностики та психокорекції емоційного інтелекту у підлітків з порушеннями розумового розвитку. *«Габітус»*, 2020. Т 2. Вип. 13 . С 33-38.
<https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.13-2.5>
-
15. Вовченко О. Влив емоційного інтелекту на процеси самоідентифікації підлітків з порушеннями розумового розвитку. *«Наука і освіта» Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*, 2020. № 2/ XXXIII. С. 14-21. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-2-2>
-
16. Vovchenko O. Psycholinguistic features of expression of basic emotions in adolescents with intellectual disabilities: gender aspect. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, 2020. №39 (3), Р. 63-71
-
17. Вовченко О. Психологічний супровід формування емоційного інтелекту осіб з порушеннями розумового розвитку у підлітковому віці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*, 2020. Вип. 3. С. 214-224. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-3-26>
-
18. Вовченко О. Психологічні особливості формування емпатії у підлітків з порушеннями розумового розвитку. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*, 2020. Вип. 48. С. 59-88.
<https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-48.59-87>
-
19. Вовченко О. Психологічний супровід сімейного виховання підлітків з порушеннями розумового розвитку в контексті формування емоційного інтелекту. *«Габітус»*, 2020. Вип. 15. С 102-108.
-

20. Вовченко О.А. Сприймання астеничних емоцій підлітками з порушеннями розумового розвитку. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Психологія»*. 2020. Т. 31 (70). №3. С. 111-118

21. Вовченко О. «Вплив емоційного інтелекту на процеси соціалізації підлітків з порушеннями психофізичного розвитку». *Перспективи та інновації науки. Серія Психологія*, 2021. Вип. 5 (5). 2021. С. 747-760. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5\(5\)-747-759](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5(5)-747-759)

22. Вовченко О. The Influence of Family Upbringing on the Formation of Self-Esteem of Adolescents with Psychophysical Development. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*, 2021. Т. 7. № 4. С. 9-19. [https://doi.org/10.52534/msu-pp.7\(4\).2021.9-19](https://doi.org/10.52534/msu-pp.7(4).2021.9-19)

23. Вовченко О. Специфіка кризи підліткового віку осіб з порушеннями інтелектуального розвитку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія», 2021. Вип. 13. С. 30-39. <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/3205>
DOI:10.25264/241573842021133038

24. Вовченко О. Концептуалізація феномену емоційного інтелекту підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку: Монографія (одноосібна). Київ: ПП «ЮНІСОФТ», 2021. 450 с.

25. Vovchenko, O., Dobrovolska, N., Moroz, L., Shpak, M., & Tsekhmister, Y. Motivational mechanisms of emotional intelligence development in practicing psychologists *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research: Magnanimitas, Czech Republic*. 2021. Vol 11(2). P. 54-59. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110221/papers/A_08.pdf

26. Вовченко О. «Трансформація емоційного інтелекту за умов воєнного часу у дітей з порушеннями слуху». *Habitus: Одеса*, 2022. № 43. С. 338-343. <https://doi.org/10.32782/2663-5208>.

27. Вовченко О. «Емоційно-поведінкові реакції старшокласників з особливими освітніми потребами (особи з порушеннями слуху) в умовах стресу». «Науковий вісник МДУ. Серія «Педагогіка та психологія», 2022. Том 8. № 3. С. 23-32. [https://doi.org/10.52534/msu-pp.8\(2\).2022.23-32](https://doi.org/10.52534/msu-pp.8(2).2022.23-32)

28. Vovchenko O. Determinants of modern special psychology in the context of the peculiarities of the ukrainian mentality. *Psychological sciences. Colloquium-journal*, 2022. № 12 (135). С. 24-27

29. Вовченко О. «Гебоїдна поведінка у підлітків з порушеннями психофізичного розвитку». *Перспективи та інновації в науці. Серія «Психологія»*, 2022. №2 (7). С. 811-822. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-811-821](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-811-821)

30. Вовченко О. «Особливості психологічного супроводу дітей молодшого шкільного віку з кохлеарними імплантами та їх батьків». *Наукові інновації та передові технології». Серія «Психологія»*, 2022. № 5 (7). С. 218-230. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-5\(7\)-218-229](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-5(7)-218-229)

31. Вовченко О. «Девіантна та делінквентна поведінка підлітків з ООП в умовах воєнних дій: психологічний аспект». *Habitus: Одеса*, 2022. № 36. С. 67-74. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.36.10>

32. Вовченко О. «Особливості психологічного супроводу дітей молодшого шкільного віку з кохлеарними імплантами та їх батьків». *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Психологія», 2022. № 5 (7). С. 218-230.
[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-5\(7\)-218-229](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-5(7)-218-229)
-
33. Вовченко О. «Девіантна та делінквентна поведінка підлітків з ООП в умовах воєнних дій: психологічний аспект». *Habitus: Одеса*, 2022. № 36. С. 67-74.
<https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.36.10>
-
34. Вовченко О. «Програма психологічної діагностики та корекції емоційного інтелекту дітей раннього та дошкільного віку». Київ. 2023. Режим доступу:
<https://lib.iitta.gov.ua/738739/> (електронне видання).
-
35. Vovchenko O., Omelchenko I., Kobylchenko V., Kolbasova K., & Huliaieva, O. Psychological analysis of manifestations of nonverbal intelligence of senior pre-schoolers in the context of inclusive education. *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, 2023. Vol. 11 № 2. P. 87-96. <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2023.11.02.3>
-
36. Ishchenko, Y., Chystovska, Y., Vovchenko, O., Harkusha, I., & Voshkolup, H. The Role of Emotional Intelligence in the Rehabilitation of the Former Prisoners of War. *International Journal of Statistics in Medical Research*, 2023. №. 12, P. 240–248.
<https://doi.org/10.6000/1929-6029.2023.12.28>
-
37. Вовченко О. «Навчально-методичний посібник для педагогів та батьків: емоції та почуття дитини. Відчувати, емпатувати і чому навчати у воєнний час». Київ. 2023. Режим доступу:
[https://lib.iitta.gov.ua/739395/1/%D0%A3%20%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%87%D0%B0%D1%81_%D0%92%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%90.%20\(%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/739395/1/%D0%A3%20%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%87%D0%B0%D1%81_%D0%92%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%90.%20(%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1).pdf) (електронне видання).
-
38. Вовченко О. «Навчально- методичний посібник для педагогів та батьків: стрес, почуття провини: чому навчати і як допомогти у повоєнний час?». Київ. 2023. Режим доступу
[https://lib.iitta.gov.ua/739409/1/%D0%A3%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%87%D0%B0%D1%81_%D0%92%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%90.%20\(%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/739409/1/%D0%A3%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%87%D0%B0%D1%81_%D0%92%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%90.%20(%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1).pdf) (електронне видання).
-
39. Вовченко О. Стресовитривалість та посттравматичний синдром дітей з порушеннями слуху за умов війни. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2023. №59. С.158-178. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2023-59.158-178>
-
40. Вовченко О. Паніка у дитини з порушеннями слуху: психологічна допомога. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*, 2023. № 44. С. 122-129
<http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/41801>
-
41. Вовченко О. Панічні атаки за умов воєнного часу в дітей з особливими освітніми потребами. *Науковий вісник МДУ. Серія «Педагогіка та психологія»*, 2023. Т. 9. № 2.

С. 48-56.

<https://doi.org/10.52534/msu-pp2.2023.48>

42. Вовченко О.А. Жук В.В., Литвинова В.В., Литовченко С.В., Серія навчальних посібників за сферами розвитку для дітей дошкільного віку з порушенням слуху «Сходинки. Підтримаємо та допоможемо» (3 посібника). Київ, 2023. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/739631/1/%D0%A1%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B8%202023.pdf>
43. Вовченко О. Програма підвищення кваліфікації педагогів, які навчають дітей з порушеннями слуху, в умовах воєнного стану та відновлення України (модулі 4, 5 та курс з психологічної підтримки). С. 68-104. 2023. URL: http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/139
44. Вовченко О. «Психологічна підтримка дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху під час війни». Київ. 2023. URL: https://lib.iitta.gov.ua/738740/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8_%D0%92%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf
45. Вовченко О. Повоєнний психологічний супровід дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху. Київ. 2023. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/738757/>
46. Вовченко О. До питання психологічної діагностики та корекції емоційного інтелекту дітей раннього та дошкільного віку. Наукові перспективи. Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія». № 2(44). 2024. С.1283-1297. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-1283-1296](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-1283-1296)
47. Vovchenko, O., Zelinska-Liubchenko, K., Platash, L., Karuk, I., & Kravets, N. (2025). The role of group interventions in building life competencies of pre-schoolers with special educational needs . Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies, 6(1), e25011. <https://doi.org/10.51798/sijis.v6i1.962>

Зворотній зв'язок

Тел. +380687777313

olgawow4enko@gmail.com

Інше

Затверджено

Протокол №6 від 23 червня 2025 р.

Укладачі

Вовченко О.А.

Завідувач відділу

Литовченко С.В.